

Х. М. МАРІЧ
доценткафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
кандидат юридичних наук

ОБОВ'ЯЗКОВЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ СТРАХУВАННЯ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Стратегічною галуззю української економіки є сільське господарство, оскільки саме ця галузь покликана забезпечити продовольчу безпеку держави, що в свою чергу є складовою національної безпеки. Однак, саме кінцевий результат сільськогосподарського виробництва, отримання якісної та безпечної сільськогосподарської продукції рослинницького і тваринницького походження, залежить від погодно-кліматичних умов та антропогенно-технологічних чинників. Враховуючи таке значення сільського господарства як стратегічної галузі економіки і залежність сільськогосподарського виробництва від зовнішніх та внутрішніх, суб'єктивних і об'єктивних чинників, актуальним є питання створення ефективного правового механізму сільськогосподарського страхування.

Формування сільськогосподарського сектора ринку страхових послуг, залежить від належного нормативно-правового забезпечення. Аналізуючи ж практику реалізації норм чинного страхового законодавства України, можна стверджувати про його недосконалість, зокрема щодо здійснення обов'язкового страхування сільськогосподарських ризиків.

В галузі сільського господарства, в залежності від інтересів страхувальника, на які спрямовано страховий захист, виділяють два основні види страхування – майнове страхування та страхування відповідальності.

Серед видів обов'язкового страхування, що визначені Законом України «Про страхування» [1] в галузі сільського господарства можна виділити:

обов'язкове страхування відповідальності в сфері сільського господарства – страхування відповідальності виробників (постачальників) продукції тваринного походження, ветеринарних препаратів, субстанцій за шкоду, заподіяну третім особам (п. 34 ст. 7 Закону України «Про страхування»); страхування цивільної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно під час зберігання та застосування пестицидів і агрохімікатів (п. 41 ст. 7 Закону України «Про страхування»);

обов'язкове сільськогосподарське страхування майна – страхування тварин (крім тих, що використовуються у цілях сільськогосподарського виробництва) на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків (п. 30 ст. 7 Закону України «Про страхування»); страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування (п. 35 ст. 7 Закону України «Про страхування»).

При цьому, правові приписи що регламентують здійснення обов'язкового сільськогосподарського страхування, деталізуються у Постановах Кабінету Міністрів України, якими затверджено відповідні порядки і правила проведення обов'язкового страхування. Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 590 [2], затверджено Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків.

Цією ж Постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 590 [2] визначено перелік тварин, які підлягають обов'язковому страхуванню на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків, а саме – племінні тварини, зоопаркові тварини, циркові тварини. Однак, включення до переліку тварин, що підлягають обов'язковому страхуванню на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 590, зоопаркових та циркових тварин, не відповідає меті даного виду обов'язкового страхування. Адже таке обов'язкове страхування проводиться з метою забезпечення економічної безпеки держави, створення сприятливих умов для розвитку племінної справи в аграрному секторі економіки, захисту економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників.

Постановою Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2011 р. № 358 [3], затверджено Порядок і правила обов'язкового страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування.

Іпотека є видом забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника. Нерухомим майном є земельні ділянки, в тому числі земельні ділянки сільськогосподарського призначення, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці і невід'ємно пов'язані з нею, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення (особливості іпотеки такого виду нерухомого майна, як земельні ділянки, визначаються вст.15 Закону України «Про іпотеку» [4]). Земля відіграє особливу роль у сільському господарстві, оскільки залучена до виробництва і є основним та специфічним його засобом. Будучи ж предметом іпотеки та виконуючи функцію забезпечення виконання зобов'язання, земельні ділянки сільськогосподарського призначення, підлягають страхуванню від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування.

Українській страховій практиці відоме обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень, врожаю зернових культур і цукрових буряків. При цьому, специфіка такого виду обов'язкового страхування визначалася не лише спеціальним об'єктом, але і спеціальним суб'єктом-страхувальником. Так, обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень поширювалось лише на обмежене коло сільськогосподарських товаровиробників – державні сільськогосподарські підприємства, страхувальниками ж врожаю зернових культур і цукрових буряків були сільськогосподарські підприємства всіх форм власності. Сьогодні страхування врожаю сільськогосподарських культур, як і страхування сільськогосподарської продукції, в Україні є добровільним [5, с. 410].

В умовах сьогодення, для галузі сільського господарства, відчутним є не завжди позитивний вплив, що обумовлений науково-технічним прогресом людства. Зокрема, впровадження новітніх технологій, використання нових матеріалів, добавок, організмів, відображається на якості та безпечності сільськогосподарської продукції, а в результаті і на здоров'ї та житті людей. Адже основним завданням сільського господарства, як галузі економіки є забезпечення виробництва продукції в обсягах, що забезпечить продовольчу та економічну безпеку держави, задоволення продовольчих потреб населення у продуктах харчування. Коли ж виробництво/використання/вживання сільськогосподарської продукції спричиняє шкоду, постає питання про її відшкодування. І саме страхування відповідальності є дієвим інструментом відшкодування шкоди у разі настання страхового випадку.

Тому актуальним є визначення порядку та умов здійснення таких видів обов'язкового страхування, як страхування відповідальності виробників (постачальників) продукції тваринного походження, ветеринарних препаратів, субстанцій за шкоду, заподіяну третім особам та страхування цивільної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно під час зберігання та застосування пестицидів і агрохімікатів на рівні окремих підзаконних нормативно-правових актів. При цьому, слід врахувати спеціальні ознаки таких видів обов'язкового страхування відповідальності в сфері сільського господарства, як мета, суб'єкти, зокрема страховики і страхувальники, об'єкти, страхові випадки, страхові ризики тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про страхування : Закон України від 07 березня 1996 р. № 85/96 – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.
 2. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 590. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/590-2003-p>.
 3. Порядок і правила обов'язкового страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2011 р. № 358. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/358-2011-p>.
 4. Про іпотеку : Закон України від 05 червня 2003 р. № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 313.
- Марич Х. М. Сільськогосподарське страхування: поняття, ознаки, види. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. № 865. С. 405 – 4